



Opdatering om esperanto

2009-12-15

I en verden der bliver mere og mere bevidst om mindretals rettigheder og om betydningen af sproglig og kulturel diversitet, er det internationale sprog esperanto ved at vinde fornyet opmærksomhed hos indflydelsesrige beslutningstagere... NGO organisationer presser på for at få spørgsmålet om et internationalt sprog sat på De Forenede Nationers og Det Europæiske Unions dagsorden... Prag manifestet, en moderne genfremsættelse af de værdier og mål der motiverer esperanto-bevægelsen, understreger sproglig demokrati. 150-års jubilæum for Zamenhof (1859-1917), esperantos initiativtager blev festligholdt med et symposium i Unescos hovedkvarter i december 2008, kulminerede med esperantos verdenskongres i hans fødeby Bjalistok og afsluttede med et symposium i New York med deltagelse af FN-diplomater. UEA er ofte nævnt som kandidat for Nobel-fredsprisen, sidst af den polske parlament i 2009... Den Mongolske Esperanto-forening blev UEAs medlem nummer 70... I en snes afrikanske lande findes der landsforeninger. Den tyske by Herzberg har skiftet navn til "Esperanto-by",... esperantoversionen af Wikipedia har næsten 125.000 artikler ved udgangen af 2009... På trods af sine 700 sider har den nye engelske encyklopædi af original esperanto-litteratur betegnet sig som "kortfattet".

Herunder nogle yderligere oplysninger om esperantos tilstand.

Mål og oprindelse. Grundlaget til det der blev til det internationale sprog esperanto, blev udgivet i Warszawa i 1887 af dr. Ludwig Lazar Zamenhof. Tanken om et internationalt plansprog, der ikke skulle erstatte de etniske sprog, men tjene som andetsprog for alle, var langtfra ny, men Zamenhof forstod at et sådant sprog må udvikles ved at blive brugt kollektivt, og derfor begrænsede han sit forlæg til en minimal grammatik og et lille ordforråd. Esperanto er i dag et fuldt udviklet sprog og har et verdensomspændende brugerbase og et fuldstændigt sæt af udtryksmidler. Mange af Zamenhofs ideer foregreb tankegangen hos de moderne lingvistik grundlægger, strukturalisten Ferdinand de Saussure (hvis bror René var esperantist).

Karakteristika. Esperanto både tales og skrives. Dets ordforråd kommer især fra vester-europæiske sprog, mens dets syntaks og morfologi udviser stærk slavisk påvirkning. Morferne i esperanto er invariable og kan næsten endeløst omkombineres i forskellige ord, sådan at sproget også har meget tilfælles med isolerende sprog som kinesisk, mens dens indre ordstruktur udviser ligheder med agglutinerende sprog såsom tyrkisk, swahili og japansk.

Udvikling. Fra starten bestod sproget af ca. 1000 ordrødder, hvoraf man kan danne 10-12.000 ord. Nu om dage indeholder esperanto-ordbøger gerne 15-20.000 rodord, hvoraf der kan dannes hundredtusinder af ord. Og sproget udvikler sig til stadighed. Esperantos Akademi overvåger de aktuelle tendenser. I tidens løb er sproget blevet brugt til næsten alle tænkelige formål, herunder kontroversielle og problematiske. Sproget var forbudt, og dets brugere blev forfulgt både under Stalin, som

betragede det som et sprog for "kosmopolitter", og af Hitler, for hvem det var et jødesprog (Zamenhof, sprogets skaber, var af jødisk herkomst). Sproget er også blevet brugt i hjemmet, og der findes nu hen imod tusind der har esperanto til modersmål.

Brugere. Verdens-esperantoforeningen (Universala Esperanto-Asocio, UEA), hvis medlemmer er den mest aktive del af esperanto-samfundet, har nationale afdelinger i 70 lande og individuelle medlemmer i 120 lande. På antallet af solgte lærebøger og lokale foreningers medlemsstatistikker må det formodes at der er hundredetusinder, måske et par millioner mennesker med en vis kendskab i sproget. Esperanto-talende findes i hele verden, med bemærkelsesværdige koncentrationer i så forskellige lande som Kina, Japan, Brasilien, Iran, Madagaskar, Bulgarien og Cuba.

Undervisning i esperanto. Man kommer hurtigt i gang med at kommunikere på esperanto, og det er derfor en ideel indføring i studiet af fremmedsprog. Efter blot nogle ugers forløb kan eleverne begynde at bruge esperanto til korrespondance, og efter nogle måneder til skolerejser i udlandet. Eksperimenter og uformelle observationer bevidner, at forudgående undervisning i esperanto har positiv indvirkning på indlæring af såvel første- som andetsprog. Selv om der undervises i det på visse skoler, bliver det normalt lært gennem selvstudium, korrespondancekurser, eller via nettet på www.lernu.net som har kurser på over 30 sprog. Der findes lærebøger eller materiale til selvstudium på mere end 100 sprog. På hjemmesiden for esperanto-lærere, <http://www.edukado.net> får man et indtryk af de aktuelle uddannelsesaktiviteter.

Officiel anerkendelse. I 1954 anerkendte UNESCOs Generalkonference at det som esperanto har opnået, er i overensstemmelse med UNESCOs mål og idealer, og der blev etableret officielle relationer mellem UNESCO og UEA. I 1985 anbefalede UNESCOs generalforsamling at medlemsstaterne og internationale organisationer skulle fremme undervisning af esperanto i skolerne, og at det skulle bruges i internationale forhold. UEA har også konsultative forbindelser til FN, UNICEF, Europarådet, organisationen af Amerikanske Stater og ISO (den internationale standardiseringsorganisation).

Møder og rejser. Hvert år afholdes over hundrede internationale konferencer og møder på esperanto – uden oversættelse eller tolke. Den største er Verdens-esperantokongressen (Universala Kongreso de Esperanto), som de seneste år er afholdt i Jokohama (2007), Rotterdam (2008) og Bjalistok (2009). Den næste kongres bliver afholdt i Havanna (2010) og København (2011). Den anden konference i Middeløsten blev afholdt en Iznik, Tyrkiet (2009). Den sjette Asiatisk kongres vil finde sted i Mongoliet i 2010 og den ottende kongres for hele Amerika i San Paulo i 2011. Udgaven af Pasporta Servo, en service som UEAs ungdoms-sektion står for, indeholder 1225 adresser i 90 lande på frivillige værter der giver gratis overnatning til esperanto-talende rejsende.

Forskning og biblioteker. I mange universiteter har esperanto plads i kurser om sprogvidenskab, enkelte tilbyder det som et selvstændigt fag. Særligt

bemærkelsesværdig er universitet i Poznan, Polen, hvor man kan tage et diplom i interlingvistik. Den amerikanske sproglererforening Association of Modern Languages, udgiver en bibliografi der hvert år registrerer over 300 fagudgivelser om esperanto. Det Internationale Museums Bibliotek i Wien (en afdeling af det østrigske nationalbibliotek) har mere end 35.000 titler. Af andre store biblioteker kan nævnes Hodler-biblioteket ved verdensesperantoforeningens centralkontor i Rotterdam, den britiske esperantoforeningens bibliotek i Stoke-on-Trent, den tyske esperanto-bibliotek i Aalen og den japanske Esperanto-instituts bibliotek i Tokio. Samlingerne i Wien og Aalen kan konsulteres via Internet og det internationale lånesystem.

Professionelle kontakter og særlige interesser. Der findes særlige esperanto-foreninger for læger, forfattere, jernbanearbejdere, videnskabsfolk, musikere og mange andre. De udgiver ofte egne blade, organiserer konferencer og hjælper med at udvide sprogets anvendelighed til faglig brug. "Akademio Internacia de la sciencoj" (Det internationale Videnskabsakademi) letter samarbejdet på universitetsniveau. Originale og oversatte udgivelser fremkommer regelmæssigt indenfor emner som astronomi, IT, botanik, etymologi, kemi, jura, filosofi mm. I 2009 UEA udgav gennem Darwins *Arternes oprindelse* en serie klassikere "Videnskabelig Tankegang". Der findes særlige organisationer for blinde, spejdere, skak-og go spillere samt katteelskere. Verdensesperantoforeningens ungdomssektion TEJO afholder hyppigt internationale møder og udgiver sine egne tidsskrifter. Der er også særlige foreninger for buddhister, shintoister, katolikker, protestanter, kvækere, bahaai-tilhængere og ateister, og en mængde samfundsaktive grupper bruger sproget. I den nationalitetssløse verdensforening SAT samarbejder flere retninger af arbejderbevægelsen.

Litteratur. Den blomstrende litterære tradition på esperanto anerkendes af PEN International, som optog en esperanto-filial i 1993. Esperantos Litterære Akademi grundlagt i 2008 stimulerer udgivelsen af litteratur. Blandt de nuværende forfattere på esperanto bør nævnes Trevor Steel (Australien) István Nemere (Ungarn), Spomenka Stimec (Kroatien) og Manuel de Seabra (Katalunien); digterne Mauro Nervi (Italien), Mao Zifu (Kina), Mihail Gishpling (Israel) og Abel Montagu (Katalunien); samt essayisterne og oversættere som Probal Dasgupta (Indien) og Humprey Tonkin (USA). Esperantodigterne William Auld, Marjorie Boulton og Baldu Ragnarsson blev indstillet til Nobel-prisen i Litteratur.

Oversættelser. Blandt de sidst udkomne litterære oversættelser kan nævnes *Vintereventyr* af Shakespeare, *De forlovede* af Manzoni, *Ringernes herre* af Tolkien, *Hundrede års ensomhed* af Garcia Márques, *Frøken Maytrei* af Eliade, *Den gode soldat Svejks eventyr* af Hasek og den klassiske kinesiske roman *Pilgrim til Vesten* af Wu Cheng'en. Mange antologier indeholder digte oversat fra flere sprog. Indenfor børnelitteraturen har Asterix, Peter Plys og Tintin nu fået selskab af *Den forpjuskede Peter* og *Pipi Langstrømpe*. *Mumidalen-bøger* af den verdenskendte finske forfatter Tove Jansson, så vel som L. Frank Baums bøger om *Troldmanden fra Oz* kan hentes på Internettet.

Af bøger oversat fra esperanto bør nævnes *Maskerade*, en bog der blev udgivet på esperanto i 1965 af Tivadar Soros, faderen til finansmanden George Soros; den handler om hans families oplevelser under nazisternes besættelse af Budapest. Dette værk er kommet på engelsk Storbritannien og USA, og er også kommet i en russisk, ungarsk, tysk og

tyrkisk udgave. Den polske journalist Roman Dobrzynski's bog *Zamenhofgaden* er udkommet i mere end ti sprog, sidst på fransk (2008) og italiensk (2009).

Teater og film. Dramaer af så forskellige forfattere som Goldoni, Ionesco, Shakespeare og Alan Ayckbourn er gennem de senere år blevet opført på esperanto. Mange af Shakespeares skuespil findes i esperanto-oversættelse: en af de seneste opsætninger på esperanto var *Kong Lear* i Hanoi, Vietnam i december 2001, med lokal besætning. Om ens *Den Store Diktator* brugte plakater med esperantotekst i sine scenerier, er helaftefilm mindre almindelige. I *Idiotens velbehag* med Clark Gable og i den japanske film *Jam Arima* var nogle dialoger på esperanto, mens i kultifilmen *Incubus* var dialogerne udelukkende på esperanto.

Musik. Sange på esperanto findes indenfor såvel pop og folk, rockmusik, kabaret, solist-og korsang, og opera. Populære komponister og kunstnere, såsom briten Elvis Costello og amerikaneren Michael Jackson har enten indspillet på esperanto, komponeret orkestermusik med inspiration fra sproget, eller brugt det i reklamematerialet. Blandt klassiske orkesterstykker og korværker med tekster på esperanto findes Lou Harrison's "La Koro-Sutro" (Hjerte-sutraen) og David Gaines *Første synfoni*; begge komponister er amerikanere. Musik på esperanto kan findes på Internettet.

Tidsskrifter. Der udkommer regelmæssigt over 100 magasiner og blade på esperanto, herunder den månedlige nyhedsblad *Monato*, ungdomsmagasinet *Kontakt* og UEAs medlemsblad *Esperanto*. Blandt andre tidsskrifter findes der udgivelser om medicin og videnskab, religiøse magasiner, ungdomsblade, tidsskrifter for dannelse, andre litteraturblade, samt fagtidsskrifter.

Radio og fjernsyn. Radiostationer i Brasilien, Kina, Cuba, Polen og Vatikanstaten har regelmæssige udsendelser på esperanto. Visse programmer kan også høres på Internettet. Regulære programmer udsender Esperanto-TV i Bjalistok.

Internet. Elektroniske netværk er det hurtigst voksende kommunikationsmiddel mellem esperantos brugere. Der findes nogle hundrede forskellige diskussionslister på esperanto som behandler emner lige fra brug af sproget i familien til den generelle relativitetsteori. Esperanto er meget brugt i chatroom-protokollerne ICQ, IRC, MSN og Skype. Computerprogrammer som stave- og grammatikkontrol og tastaturer forefindes på esperanto. Programmer så som Open office, Firefox, IrfanView, grafikprogrammet KDF og operativsystemer Ubuntu og Mandriva findes på esperanto. Populære netværk som Google, Wikipedia, Facebook og Ipernity har også esperanto-versioner.

Tjenesteydelser fra UEA. UEA udgiver bøger, blade samt en årbog med lister over esperanto-organisationer og lokale repræsentanter verden over. Disse udgivelser er oplistet sammen med oplysninger om CD, DVD osv. i www.uea.org/katalogo. UEAs bogtjeneste har over 5000 titler på lager.

For yderligere oplysninger om esperanto kan man henvende sig til Universala Esperanto-Asocio, Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, Holland (tlf. +31-10-4361044; fax 4361751); e-post uea@co.uea.org, eller 777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA (tlf. +1-212-687-7041; fax 949-4177) eller gennem dets hjemmeside på <http://www.uea.org>